

kí, és sokkal kevesbé utánzója a' valódi népdalnak, mint valódi, 's mesterséges reflexio által el nem romlott népdalok önmaga. Neki nem kell keresnie a' népi hangot, az vele született. Minden darabjai pedig azt mutatják, hogy noha M. kitünőleg epicus, még is rövidségre tökéletesen ura a' lyrának. Ha a' lyrái költés' két első és fő kívánatai: t. i. a' legtisztább objectivitas képbén és nyelvben, 's a' legmélyebb, nem csak személyes, hanem egyszersmind nemzeti érzelem egy költőben valaha egyesültek, az Mickiewicznél történt. Mennyire különbözik ő a' mai poeták' azon seregétől, melly, megfordítva, objectiv alakok és képek helyett, csak érzélgős phrasisokat és érzés-okoskodást adnak; és nem tudván semmit nagy fájdalomról, vagy világtörténeti szenvedelemről, mindennapi józan érzéseik' elpengetésével unatják meg velünk az égnek e' szép ajándékát.

SZERB LITERATURA.

---

30. *Narodne srpske pjesme* stb (Szerb népdalok' gyűjteménye. Kiadta Dr. Vuk Stephanovich Karadgich. 4d. köt. Bécs, 1833. 8.).

A' szerbek népdalaikkal vonták magokra az europai mivelte olvasók' figyelmét, 's én már ez előtt nyolcz évvel szóltaam rólok bővebben a' Felső-Magyarországi Minervában (1827, IV. füz.). Magyarra egyes dalokat Vitkovics és Székács fordítottak eredetiből, némethől az én néhány próbáimon kívül, Széplaki. Ki azokat eredetiben gyűjté, Dr. Vuk Stephanovich Karadgich, nem rég egy negyedik kötetet adta ki, mellyet jelentvén a' híres Grimm, a' többi közt ezekeket mondja: Dr. Vuk azon érdemlett dicsőségben részesül, minél fogva Szerbiának szótárirója, grammaticusa 's egy valódi és nemes népköltés' leggazdagabb tárának criticus-gyűjtője lehetett; más ezen munkálkodások' egyetlen egy ágának szerencsés művelésével is beelégedhetnék: de sehol kölcsönös viszont hatásuk olly felette termékeny nem volt, mint itt. A' grammaticának 's a' szótárnak épen azért kelle itt olly jól járniok, minthogy e' dalgyűjteményben a' legkeresetlenebb példák' nagy telje szinte kínálkozott; 's viszont a' dalgyűjtemény a' szerb nyelv' és metrica' formáit nem tűntetné elő olly tisztán és biztosan, ha a' gyűjtő ahhoz mindenütt grammaticailag kimívelt szemmel és füllel nem járult volna. Tőle azt várjuk, hogy más könyveken kívül egykor még egy igen

bő szerb grammaticát is adjon, melly bizonyosan minden korábbi munkáinak függetlenségével fog birni. Fő hibájok a szláv nyelvtörzsök' grammaticáinak (pedig a' közönséges philológiára nézve épen ezen nyelvtörzsök egyik legfontosb és termékenyebb) az, hogy legtöbben felette sok idegen rendszert ültetnek által a' nyelvbe, a' helyett, hogy a' nyelvből magából huznának le minden grammaticai szabályokat. Tehát nem csak azt magasztaljuk, mit Dr. Vuk tett, de mindenek előtt módszerét 's bánását is. Vajha cselekvősége mindenkép támogattatnék, 's ne tapasztalna akadályokat ön hazájában is! A' moszka czár az, ki e' tudóst nagyremü, őt 's önmagát egyformán díszesítő gyámolgatással pártfogolja.

E' 4dik kötet' bevezetésében a' kiadó számot ad e' dalok' gyűjtése' módjáról. Ő azokat mind a' nép' azaz a' dalnokok' szájából vette, kik azt neki elődalolták. Vannak ezek közt igen hosszúak, 200, 300, 500, néhány 800, sőt 1200 versből állók is, mellyek tehát egy homerósi epos' éneke' nagyságát felérik. Név szerint huszonegy rhapsodust (népköltőt) nevez meg a' szerző, millyenek Tesan Podrugovich, Visnjich Fülöp, az öreg Milija, az öreg Rasko stb, említvén lakhelyeiket, a' mi az egyes dalok' külön hazájára nézve nevezetes, 's életökbeli környülállásaikat is. Köztök előfordul a' kiadó' atyja is, egy jámbor, komoly férfiú, ki tulajdonkép ugyan keveset gondol énekekkel, de mellyek mintegy akaratja nélkül is, megint atyjától 's testvérétől ragadtanak reá. Leginkább *öreg* emberek 's asszonyok voltak ének-tudósok; 's köztök több *vakok* is; t. i. a' kor a' sokat hallott ének' mesterségében tapasztalással ruházza fel az embert, 's a' vakság az emlékezet' érzékét neveli, erősíti; egyszersmind pedig mind kettő munkához tehetetlen levén, a' dal nekik derítő foglalatosságot, 's keresetet is szerzett. Nem csak Homer 's Ossian, hanem sok középkori példa is mutatja, hogy a' népköltés' előadásával vak dalnokok széltiben foglalatoskodtak. — A' jelen kötet ismét annyi igen szépet foglal magában, hogy bajos belőle mutatványt választani. Azonban álljon itt „A' gazdag Gavan' felesége,“ ha gyenge prosában is, melly alig bírja az eredetinek könnyen folyó verseit visszaadni.

„Ur isten hiva két, három angyalt: O tí, én angyalaim, három égi fejedelmek, szálljatok le égből a' földre, faragjatok hárfákat száraz juharfából, 's menjetek a' világra, mint méh virágba, isten' ablakától, naptámadattól fogva

kísértetek meg minden hitűeket, és sorban minden helysé-
geket, hogy valljon tud-e minden, istenről 's isteni nevéről!

És menének az angyalok, leszállának égből a' földre, faragának hárfákat száraz iharból, 's a' világra jöttenek, mint méh virágba, le isten' ablakából 's a' nap' támadatá-
ról 's megkísértének minden hitűeket, és sorban minden hely-
ségeket: minden tudott istenről, 's isteni nevéről.

Midőn jőnének udvarához a' gazdag Gavannak, törté-
nék, hogy épen szent vasárnap kezdődnek, 's megállának az angyalok a' szép nyári napon mind délig, 's fájtanak lá-
baik, fejr kezeik belé fáradtak az udvar' ebe ellen mago-
kat védelmeztökben.

Ekkor kilépe Jelena, a' büszke urné, előtte udvari szüzek, mögötte szolgálók, fején pávák, tollaikkal őt beárnyazók; 's vive Jelena, a' büszke urné, tüzet a' kenyerek alá, mely-
lyeket pénteken gyúrnak, szombaton sütnék és vasárnap ki-
vesznek vala. 'S nem ada alamizsnát Jelena, mikép az úr szereti, hanem elveté saruját jobbik lábáról, mondván; ej ti angya-
lok, mint van istentek, hogy nem tartja embereit önnön házánál, 's hozzám küldi? Van istenem a' háznál, ki nekem alkota udvarokat ólomból, asztalokat ezüsből, és csor-
dákat és pénzt eleget.

És menének az angyalok, találkozáék velök István, Gavan' hű szolgálója; 's az égiek szólnak: halljad, István test-
vér, adj alamizsnát az istenért!

De felel István: Halljátok, társak, egyebem sincs egy báránynál; szolgáltam Gavant kilencz egész évig; kol-
dultam tejet 's fölneveltem vele a' bárányt; kedvesebb most előttem e' bárány, mint minden juhok; de volna itt, od' ad-
nám nektek, minthogy a' pásztorok készülnek azt tőlem ellopni.

István hátra néz, 's ott méne a' bárány a' mezőn bé-
getve, 's örült Istvánnak, mint anyjának.

István vevé a' bárányt, megcsókolá háromszor, 's od' adá az angyaloknak: ím jó angyalok, ím egy kis alamizsna, hogy érettem istent imádjátok. — Köszönjük, István bátya.

'S menének az angyalok, 's vivék a' bárányt magokkal. Midőn az angyalok jövének Krisztus' színe elébe, elbészélék az urnak, mint járanak a' földön (de isten tudta ezt, a' nél-
kül hogy mondanák). Ekkor monda ur isten:

Halljátok, angyalok, szálljatok le égből a' földre, 's menjetek a' gazdag Gavan' udvarába; az udvaron csináljatok neki mély tavat, 's fogjátok meg Jelenát, a' büszke urnét,

nyakába hideg követ kössetek, a' kőhöz gonosz ördögöket kössetek, kik vezessék a' kínpadon, mint csónakot tengeren.“

Melly szépen és sajátosságosan hasonlítja az angyaloknak égből leszállása a' méhnek virágra repüléséhez; melly élénk vonásokkal van a' büszke világi fejdelemnő' lényé festve az ég' küldöttei' átellenében: fején pávatoll húsen legyinti arcát, míg a' könyörgő jövevények a' nap' hevének kitéve állanak, 's megvető mozdulattal czipejét jobb lábáról lelökven, elutasítja. Mellette a' szegény szolga' kegyessége, ki egyetlen vagyonát, szeretett, ügygyel bajjal fölnevelt báránykáját, kilencz évi szolgálata' silány jutalmát készséggel felajánlja, hogy kedves dolgot tegyen isten előtt. Az ártatlan állat csügg rajta mint anyján, 's ő csókkal ereszti el magától. Ezen nevezetes költemény' eredete olly időbe látszik esni, midőn a' keresztyénség már mély gyökeret vert, de a' pogányság' minden nyomait még ki nem irtotta. Az isten maga küldi le szolgálait hogy látnák, mennyire haladt az igaz hit a' földön; 's ím, a' népnél az beszállott már, de a' gazdagok' udvaraiban még ragaszkodás van a' régi istenekhez. Jelena azt mondja: Van istenem a' háznál, kinek jólétem köszönöm; 's ez alatt bizonyosan valami bálványképet ért, 's nem férjét: mit a' kiadó kételkedve említ jegyzésében. Feltűnő, hogy miért Gavan maga is nem lép föl? meghalt-e már? vagy talán hézagos az ének? Az utóbbi mellett szól az is, hogy a' nagy büntetés mellett, mellyel az ég a' büszke pogánynőt illeti, a' jámbor István' jutalmának el nem kell vala maradni. Azon sorok is, igen bélyegzők, melyek Jelenának vasárnapi foglalatosságát említik. Tudjuk, milly szigorúan tarták meg minden új megtértek az ünnep és bőjti napokat, 's mennyire tisztelik azokat mind maig különösen a' szláv nemzetek. Jelena' kenyérsütése tehát illy szent napon valóságos iszonyat. — A' könyvhöz csatlott szótárka bővebb lehetne, mert hibáznak itt olly szavak is, melyek a' nagyobb szerb szótárban nem találhatók, 's általában kevéssé ismeretesek.

31. *Ujabb szellemi mozgások Szerbiában.* A' Tudománytár' szerkeztetője egy, nem rég e' szomszéd tartományból visszatért barátjának (Tasner Antal, m. t. t. l. t.) köszön e' részben néhány érdekes közlést, mellyeknek tartalmát itt röviden adja. Az a' nagy veszedelem, mellyet ez előtt négy századdal az egyesült magyar és szerb hadak Hunyadi János' fővezérlete alatt, nem annyira az ozmanok' tömérdek számu

serege, mint egyik rácz vezérnek Vuk Brankovichnak áru-
lása miatt, szenvedett: a' szerb nemzetet a' nehéz, 's majd; szen-
vedhetetlen török iga alá szorította, míg ez előtt négy évvel,
a' szentpétervári udvar' befolyása által I. Milos Obrenovichban
egy rég ohajtott, szelid és igazságos fejedelmet kapott, kit
maga a' fényes porta, annak nagy érdemei miatt, mellyeket
az mint okos és vitéz vezetője a' szerb nemzetnek ön hazája
's a' porta körül szerzett, Szerbia' örökös fejedelmévé emelt.
Milos herczegnek köszöni már most a' szerb nép nemzeti
felvirulását, szebb political életét; egy elmellőzhetlenül szük-
séges rendőrséget, jó, ideigleni igazság-szolgáltatást, melly
szerint addig is, míg a' munkában levő új törvénykönyv el-
készül 's helyben hagyatik, az előforduló esetek eligazítat-
nak. De nem kerülte el ezen nagy eszű fejedelem' figyelmét
(ki egyébiránt maga nem ír 's nem olvas) az, hogy alapja a'
status' jólétének a' mivelés 's a' köz nevelés; 's már is nincs
nagyobb falu elemi iskola nélkül, minden nagyobb városban
normális iskolák vannak, 's Nándorfejérvárban egy úgy ne-
vezett nagyiskola állt fel, kezdete a' nem sokára alkotandó
gymnasiumnak, mellynek maga a' herczeg alapítója 's
pártfogója. A' hazai literatura' virágoztatására ugyan Nán-
dorban a' herczeg nagy költséggel egy pompás nyomtató mű-
helyt állított, mellyben a' folióban kijövő *szerb udvari uj-
ság*on kívül, már több oktató könyv is készült, 's szerkez-
tető önlátomás után vallhatja hogy azoknak külseje aligha nem
pirítja magyar hazánkbeli nyomtató műhelyeinket.

A' következő jegyzék, mellyet egy nándorfejérvári buz-
gó és felvilágosodott férfi irt, fájdalom, azt mutatja, hogy
a' szerb literaturára bizonyos helytelen önkény károsan hat.
T. i. Azon új helyesírás iránt, mellyet némelly, Ausztriában
(és Magyarországon) élő szerb literatorok fogadtak el, 's
felette egyszerű, e' tekintetben sok miveltebb népekét felül-
múló, 's épen ezért a' netalán szerbul tanulni kívánó ide-
geneknek is könnyebb; 's melly ezeknél fogva kétképen is
előmozdíthatná a' nyelv' 's a' literatura' ügyét: nagyobb
része a' nemzetnek megvetéssel viseltetik; a' józanabb rész
pedig, melly a' dolgot méltánylani tudná, political okok ál-
tal indítva kénytelen azt az orosz vagyis egyháznyelv' or-
thographiájának némelly, a' szerbre nem alkalmazható sza-
bályok' módosítása mellett, feláldozni; 's eltérvén azon
írásmódtól, mellyet nekik meggyőződésök javasol, de mely-
lyet a' herczegi udvari censura minden az országban élő szerb-
nek a' legkeményebben megtilt, a' szláv-orosz cacographiát

kelle elfogadniok, melly több tekintetben a' nyelv' geniusával ellenkezik.

A' belgrádi és bécsi sajtóknál még mindig munkásalb a' *budai* a' szerb literaturára nézve. Bibliographiai közléseink (I. Tud-tár, II és III) mutatják, hogy ott két szerb tudományos folyóíráson kívül 10—12 egyéb könyv jelenik meg évenként, a' mi magában igen kevés lenne, ha a' szerb státus elébb menekedett volna ki a' török iga alól. Legbuzgóbb előmozdítója e' literaturának Milowuk József pesti kereskedő, kinek költségein évenként több, 's pedig nemzeti irányu könyv és kép (mi nem megvetendő) jelenik meg. Mi dicsérjük e' nemzeti törekvést, nem kárhoztatjuk jó oldalai miatt ott sem, hol talán nem egészen van helyén; 's így annál méltóbban várnök e' szomszédainktól, hogy a' nándori sajtó hagyna fel más nemzet' igazságos kívánatai ellen időnként nyilatkozatni szokott ellenséges célzásaival 's gáncsolásaival.

OROSZORSZÁG.

32. *Catalogue raisonné des objets de zoologie recueillis dans un voyage au Caucase stb.* (Tudományos csímsora azon állattudományi tárgyakra, mellyek a' czár' rendeletére, a' Kaukaszusra 's egész a' mostani perzsa határokig tett úton gyűjtött Ménétries E., a' szentpétervári cs. tud. academia' zoologicum museumának gondviselője. Benyújtott az academiának febr. 1. 1832. Sz. Péter' Várában, 1832. 4.).

Felette ritkán fogjuk olvasóinkat „Oroszország“ czikely alatt moszka nemzeti termékekről tudósíthatni. Néha csak mozog ott is a' nemzeti szellem, mint IVd. kötetünkben (l. 65—72) látszik, de csak néha. Ellenben a' moszka udvarnak természettudomány iránti régi szeretete 's a' pétérvári academiának ebbeli munkássága gyakran fog ily nemű közlésekre alkalmat nyújtani. E' körbe tartozik Ménétries urnak munkája is, ki egy kilencz hónapra számolt tudományos utazásban mint zoolog részt vevén, itt nem utja' leírását, hanem az általa megjárta különféle vidékek' természetének 's fekvésének érdekes átnézetét adja, az utjában talált állatok' rövid bélyegző rajzával együtt. 1829. junius' 11d. hagyá el a' szerző Kupffer, Lenz és Meyer urakkal Sz. Péter' Várát, 's már 25d. Petigorskban volt. Még az nap folytaták az utazók Emmanuel tábornok' hadi parancsa alatt egy havi utjokat a' kaukazi hegyekbe. Ily rövid idő alatt, 's mind a' mellett, hogy az utazók — nehogy a' kauka-